

”Här stiger rök, här svävar dimma, glöd bryter fram ur dunst och dis. Än går den som en trådsmal strimma, än strömmar den på källors vis” (övers Britt G Hallqvist). Mendelssohn var själv klar över att verket nästan kunde betraktas som en hybrid mellan kammar- och orkestermusik. Han skrev om scherzot för orkester år 1829 och lät det ersätta den ursprungliga menuetten i hans första symfoni. Dessutom angav han i förordet till verket att ”denna oktett måste spelas i samma stil som en symfoni av varje stämma. Skillnaden mellan piano- och forte-angivelser måste vara mycket precis och tydligare accentuerade än vad som vanligtvis görs i stycken av detta slag”.

FELIX MENDELSSOHN

Symfoni nr 4, ”Den italienska”

Under en resa i Italien 1830-1831 arbetade Mendelssohn parallellt med två symfonier. Den ena skulle fånga tonsättarens intryck från den pågående italienska vistelsen och den andra var reflexioner över en tidigare resa till Skottland. Inte oväntat blev, i den sydländska omgivningen, den ”italienska” färdig först. Den ”skotska” kom att få vänta i drygt ett decennium på att bli fullbordad. Men efter uruppförandet av den ”italienska” i London 1833 drog Mendelssohn tillbaka verket och påbörjade revisioner. Symfonin kom inte att publiceras förrän efter hans död, därav den omvända numreringen av dessa båda symfonier. I ett brev hem till systern Fanny berättade han om arbetet på den nya symfonin: ”Jag har åter börjat komponera för full kraft och den italienska symfonin gör stora framsteg. Den kommer att bli det lyckligaste stycket jag har skrivit, särskilt sista satsen”. Tanken med symfonin var inte bara att fånga intrycken från landskap, konst och kultur utan också vitaliteten hos folket han mötte. När Mendelssohn 1832 fick en beställning från Londons filharmoniska sällskap var det detta verk han erbjöd dem. Här blev verket en mycket stor framgång. ”Mendelssohn var en enastående succé vid konserten. Han dirigerade sin magnifika A-dursymfoni och fick stormande applåder”, rapporterade en av orkesterns styrelsemedlemmar efter premiären 13 maj 1833. Men Mendelssohn drabbades snart av tvivel och började omarbeta verket och skrev senare att det ”kostat mig några av mina bittraste stunder”. Han tillät aldrig att verket spelades i Tyskland. Första satsens öppning fångar omedelbart lyssnaren med sina snabbt upprepade blåsarackord ur vilket huvudtemat i violinerna frigör sig. Andra satsen är en återhållsam vandringsmusik med sorgemarschkaraktär, medan tredje satsen är en menuett med lite ålderdomligt, tillbakablickande drag. Mendelssohn kallar finalen ”saltarello”, en folklig dans med rötter i 1300-talet. Satsen är vild, snabb och full av överraskande vändningar.

© Staffan Storm

DEN ITALIENSKA

Efter jobbet

MALMÖ KONSERTHUS, ONSDAG 4 FEBRUARI 2009 KL 18.00
2008/2009

MALMÖ SYMFONIORKESTER

RAINER HONECK dirigent

RAINER HONECK SAMT UR MSO: JÖRGEN SVENSSON, HÅKAN RUDNER, KLAS-GÖRAN WAHLGREN, GUNNAR JEDVIK, REIN ADER, NIELS ULLNER OCH SAMULI ÖRNSTRÖMER
FRAMFÖR MENDELSSOHN'S OKTETT

LENNART STENKVIST presentatör

Jörgen Svensson, konsertermästare

FELIX MENDELSSOHN (1809-1847)

Oktett Ess-dur op 20 / 35 min

Allegro moderato, ma con fuoco

Andante

Scherzo - Allegro leggierissimo

Presto

FELIX MENDELSSOHN

Symfoni nr 4 A-dur op 90, ”Den italienska” / 30 min

Allegro vivace - più animato

Andante con moto

Con moto moderato

Saltarello - Presto

RAINER HONECK

dirigent

Det har blivit en lika självklar tradition för MSO att gästas av Stehgeiger Rainer Honeck på Trettondagsaftons Wienerkonsert som att se honom i TV-rutan på Nyårsdagen, då som konsertmästare för Wienerfilharmonikerna. Nu återvänder han för att tillsammans med MSO fira Mendelssohns 200-årsdag. Rainer Honeck är född i Nenzing, Österrike, och började spela violin vid sju års ålder. Han vann första pris i Jeunesse Musicale-tävlingen i Wien 1977, vilket gav honom ett studiestipendium från Dr Karl Böhm-stiftelsen. År 1981 började Rainer Honeck spela både i Statsoperans orkester och i filharmonin i Wien. Tre år senare avancerade han till konsertmästartjänsten vid operan och sedan 1992 är han konsertmästare i Wienerfilharmonikerna. Sedan dess har han bl a hunnit med ett antal av de populära Nyårskonserterna som årligen TV-sänds världen över från Musikverein i Wien. Honeck är dessutom välrenommerad som solist och framträder främst i hemlandet, men också runtom i Europa, bl a på Promskonsert i Royal Albert Hall, London samt i USA och Japan. Honeck har spelat in Dvoráks och Mendelssohns violinkonserter tillsammans med Pragfilharmonikerna för skivmärket Pony Canyon. Han är även en aktiv kammarmusiker som ledare för Wiens stråksolister sedan 1982 och som primarie för Wienensemblen sedan 2000, med vilka han gjort ett stort antal radio-, TV- och CD-inspelningar. Den senaste utmaningen för honom har varit att dela med sig av sina många års orkestererfarenheter i rollen som dirigent eller som Stehgeiger (kombinerad violinist och dirigent, ett av de ursprungliga sätten att leda orkestern med stråken som taktpinne). Rainer Honeck ville experimentera med denna gamla metod och har vunnit stort gehör för den hos både musiker och publik bl a i Österrike, Italien och Japan.

FELIX MENDELSSOHN BARTHOLDY

(1809-1847)

Felix Mendelssohn var inte bara en av sin samtids mest firade tonsättare, han var dessutom en av tidens främsta tolkar, både som pianist och dirigent. Hans framföranden av Bachs Matteuspassion och Schuberts stora C-dursymfoni (uruppförandet) räknas fortfarande som musikhistoriska milstolpar. Som ledare för Gewandhaus-orkestern i Leipzig var han en av dem som vid denna tid skapade den moderna dirigentrollen. Orkesterns speltekniska nivå höjdes och med en ny syn på programsättning blev Mendelssohns arbete mönsterbildande inte bara i Tyskland. Dessutom verkade han som musikadministratör. En av hans stora insatser var grundandet av Leipzig-konservatoriet, som kom att stå som modell för all högre musikutbildning under 1800-talet. Inte minst för

Nordens del blev institutionen inflytelserik. Här studerade en mängd skandinaver under 1800-talet. När sedan en inhemsk musikutbildning skulle skapas formades t ex konservatorierna i Köpenhamn och Stockholm efter Leipzigs förebild. Som tonsättare var Mendelssohn ett av de få komponerande underbarn som funnits och det har hävdats att han skrev sin bästa musik före 20 års ålder. Riktigt så är det väl inte, men visst har hans tidiga musik en fräschör som i kombination med en total teknisk behärskning gör dem unika och det inte bara i förhållande till hans egen produktion. Mendelssohn var som sagt under sin livstid en av de mest hyllade musikerna i Europa, men därefter har omdömena skiftat. Till detta bidrog främst antisemitiska åsiktsströmningar som kom att nedvärdera både hans musik och gärningar. Inte minst Richard Wagners attacker medverkade till detta. Bottennoteringen för Mendelssohns musik nåddes under naziepoken i Tyskland när hans musik förbjöds, liksom all musik av tonsättare av judisk härkomst. Den Mendelssohn-staty som hade rests i Leipzig, i tacksamhet för hans stora insatser för staden, framför den nya Gewandhausbyggnaden 1892, monterades ner 1936 och har aldrig återfunnits. Efter andra världskriget har dock Mendelssohns musik successivt återfått sin plats på repertoaren, även om man då och då fortfarande kan möta en fördomsfull inställning till hans musik som ytlig och småborgerlig. När nu 200-årsminnet av hans födelse uppmärksammas är det definitivt dags att en gång för alla göra upp med dessa föreställningar.

© Staffan Storm

FELIX MENDELSSOHN

Oktett

Det är svårt att tro att Mendelssohns oktett är ett verk av en 16-åring. Verket är så moget och personligt och tekniken så säker att det hade varit en imponerande prestation vilken ålder tonsättaren än haft. Inte ens Mozart, som började komponera tidigare än Mendelssohn, åstadkom något liknande under sina tonår. Men trots den lätthet med vilken Mendelssohn komponerade vid denna tid fanns också ett stort mått av självkritik hos honom. Han reviderade ofta sina verk och oktetten som blev färdig 1825 kom att vänta sju år innan den publicerades i sitt slutgiltiga skick. Verket är unikt och originellt i alla sina delar, men Mendelssohn satte nog själv scherzosatsen främst. Det var den enda satsen han inte reviderade i oktetten innan den trycktes. Mendelssohns syster Fanny skrev om scherzot att "han berättade för mig tanken bakom satsen: hela satsen ska spelas staccato och pianissimo, tremolon kommer och går, drillarna ilar med blixstens hastighet. Allt är nytt och besynnerligt och på samma gång lockande och tilltalande. Man känner så närheten till andarnas värld att man vill ta tag i närmsta kvast och följa med på en nattlig färd genom luften. Mot slutet svingar sig första violinen med fjäderlik lätthet iväg - plötsligt är allt över". Idén ska ha kommit från några rader ur Goethes Faust där Valborgsnatten skildras: